

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Саме тому, що народження наділило його чи не всіма можливими вигодами, воно відмовило Бенджамінові Раску в одній — у привілеї героїчного сходження: його біографія не стала історією наполегливості або незламної волі, яка виковує собі щастя-долю із суцього мотлоху. Коли вірити нахзацу фамільної Біблії Расків, у 1662 році його предки з батькового боку переселилися з Копенгагена в Глазго, де заснували торгівлю тютюном із колоній. Протягом наступного століття їхній бізнес аж так зміцнів і розширився, що одна гілка родини перебралася в Америку, де наглядала за постачальниками й контролювала кожнісінький аспект виробництва. Змінилося три покоління, й Бенджамінів батько, Соломон, викупив частки всіх своїх родичів і сторонніх інвесторів. Під його одноосібним керівництвом компанія продовжила процвітати, і Соломон незабаром став одним із найпомітніших торговців тютюном на Східному узбережжі. Може, й правда, що сировиною його забезпечували найкращі постачальники континенту, але ключ до Соломоного успіху лежав не так у якості його товару, як у здатності поставити собі на службу очевидний факт: хоч тютюном і насолоджуються, але більшість курить ще й для того, щоб у процесі поспілкуватися. Тож Соломон Раск постачав не лише найліпші сигари, сигарили та люлькові суміші, а й — чи не передовсім — чудові бесіди та політичні зв'язки. Він забезпечив собі місце на діловому

Олімпі завдяки балакучості та зав'язаним у курильні знайомствам, де його часто бачили за спільним попихкуванням власними *figurado* в товаристві когось із найвидатніших клієнтів, поміж яких у нього значилися Гровер Клівленд, Вільям Захарія Ірвінг і Джон Пірпонт Морган.

На вершині успіху він збудував собі міський будинок на Сімнадцятій західній стріт, завершений саме до народження Бенджаміна. А втім, Соломона рідко можна було бачити в нью-йоркському родинному гнізді. Він мотався у справах із плантації на плантацію, а ще постійно контролював виробництво сигар і відвідував ділових партнерів у Вірджинії, Північній Кароліні або на Карибах. І навіть мав невеличку гасьенду на Кубі, де переважно й пропадав щозими. Чутки про його тамтешнє життя створили йому репутацію шукача пригод із нахилом до екзотики — але з таким родом занять, як у нього, вона була радше виграшною.

Місис Вільгельміна Раск і на поріг не ступала в Соломонів кубинський маєток. Вона й сама надовго полишала Нью-Йорк, від'їжджаючи щойно той повертався, й цілісінькими сезонами гостювала або в літніх будиночках подруг на лівобережжі Гудзону, або в їхніх ньюпортських котеджах. Єдине, що було в неї явно спільного з чоловіком, — це затята пристрасть до куріння сигар. А що для дами така насолода була дуже незвичною, то вона віддавалася їй лише в жіночій компанії. Але ускладнень не виникало, адже та повсякчас була поряд. Віллі, як називали її наперсниці, входила до тісного товариства жінок, чимось схожого на таке собі плем'я номадок — не тільки з Нью-Йорка, а й з Вашингтона, Філадельфії, Провіденса й навіть ген із Чикаго — які всім табором, залежно від пори року, кочували міськими чи замиськими будинками одна одної (на Сімнадцятій західній стріт їхній клан оселявся на декілька місяців,

починаючи з пізнього вересня, коли Соломон від'їздив на гасьенду). Хай у яких краях випадало мешкати, а їхній спаяний гурт незмінно тримався осібно, замикаючись у собі.

Обмежений здебільшого своєю дитячою та кімнатами няньок, Бенджамін мав лише туманне уявлення про решту кам'яниці, у якій зростав. Коли мати з подругами були вдома, його не пускали в покої, де ті курили, грали в карти й до пізнього вечора попивали сотерн; а коли їхня компанія вибиралася, нижні поверхи ставали похмурою низкою зачинених віконниць, зачохлених меблів і замотаних, мов у кокони або савани, канделябрів. Його няньки з гувернантками в один голос твердили, що Бенджамін — зразкова дитина, і це підтверджували всі його домашні вчителі. Вихованість, кмітливість і слухняність іще ніколи не були так гармонійно поєднані, як у цьому золотому дитяті. Єдиним ганджем, який — добряче попошукавши — знаходив дехто з його найперших наставників, було небажання водитися з іншими дітьми. Але коли хтось із них приписав цю нетовариськість боязливості свого підопічного, Соломон відмахнувся від таких побоювань зі словами, що в хлопчика просто формується незалежний характер.

Самітне виховання залишило його не готовим до школи-пансіонату. Протягом першого семестру він ставав жертвою щоденних принижень і каверз, але з часом його однокашники вирішили, що знущатися з такого м'яла нецікаво, й дали йому спокій. А той тримався осібно і з тією-таки незворушністю блискуче встигав з усіх дисциплін. У кінці кожного навчального року, відзначивши його всіма можливими почестями, викладачі незмінно нагадували йому, що він має неабияк уславити свою альма матер.

А вже коли Раск-молодший навчався у випускному класі, його батько помер від серцевого нападу. На поховальній

церемонії, яка проходила в Нью-Йорку, Бенджамінове самовладання однаково вразило рідню та знайомих, але насправді жалоба просто стала для нього соціально прийнятною формою для вияву природної схильності. Приголомшивши батькових душоприказників і банкірів недитячою зрілістю, хлопчина зажадав поглянути на заповіт і всі відповідні фінансові розпорядження. Покійний містер Раск був добросовісною, акуратною людиною, тож і папери виявилися в порядку. І син, завершивши цю справу й знаючи, чого чекати, коли він досягне повноліття та вступить у спадщину, повернувся до Нью-Гемпширу закінчувати школу.

Коротке вдівство його матері минуло в подруг, у Род-Айленді. Відбула вона в травні, незадовго до того як Бенджамін мав випускатися, й до кінця літа померла від емфіземи. Рідня та знайомі, що з'їхалися на другий, цього разу куди гнітючіший, похорон, не знали, про що й говорити з юнаком, який усього за кілька місяців зостався круглим сиротою. На щастя, тему для розмов забезпечили чимало практичних питань — довірча власність, виконавці заповіту та юридичні труднощі спадкування.

Студентський досвід Бенджаміна став гіпертрофованим відлунням шкільного. Його слабкі й сильні сторони залишилися тими самими, але тепер він начебто набув якоїсь прохолодної симпатії до перших і тихої відрази до других. Здавалося, що в ньому встигли вичахнути чи не найприкметніші родинні риси. Він кардинально відрізнявся від батька, який незмінно опинявся в центрі уваги кожної компанії, куди потрапляв, і не мав нічого спільного з матір'ю, яка, мабуть, і дня не провела на самоті. А по завершенні навчання ці відмінності від батьків іще більше посилилися. Він повернувся з Нової Англії в місто й зазнав невдач там, де більшість приятелів досягла великого

успіху — став апатичним членом клубу, недолугим спортсменом, стриманим пиякою, неазартним гравцем, байдужим коханцем. Завдячуючи своїм статком тютюну, він навіть не курив. А ті, хто звинувачував його в надмірній стриманості, просто не могли зрозуміти, що насправді Бенджамін не мав апетитів, які треба приборкувати.

* * *

Тютюновий бізнес цікавив Бенджаміна менше нікуди: він терпіти не міг ні товару — примітивного потягування-попихування, дикої втіхи від диму, гірко-солодкого смороду підгнилого листа — ні затишної задушевності цього процесу, яку його покійний батько так любив і так уміло використовував у своїх інтересах. Ніщо не було йому осоружнішим, аніж по-змовницькому «напускати туману» в курильні, і він, попри найщиріші намагання, був нездатен бодай скількись пристрасно обстоювати переваги *лонсдейлів* над *діадемами*, як не міг і з переконаністю справжнього знавця співати дифірамби *робусто* зі свого маєтку у Вуельта Абахо. Плантації, сушарки та сигарні фабрики належали до далекого світу, пізнавати який він не мав ані найменшого інтересу, а тому був ладен першим визнати, що посланець компанії з нього жахливий, і переклав свої щоденні обов'язки на управителя, який двадцять років вірно служив його батькові. Усупереч пораді цього управителя та через незнайомих особисто агентів, Бенджамін продав, за скільки давали, батькову кубинську гасьєнду з усім її скарбом, не зажадавши навіть опису тамтешнього майна. А виручені кошти разом із рештою заощаджень доручив своєму банкірові інвестувати у фондовий ринок.

Минуло кілька застійних років, коли він без особливого інтересу починав збирати колекції (монет, порцеляни,